נותן לו דמי חטין? קטנית רובע, עפרורית פחות מרובע, עפרורית רובע לא? והא תניא המוכר פירות לחברו: חטין מקבל עליו רובע קטנית לסאה, שעורים מקבל עליו רובע נישובת לסאה, עדשים מקבל עליו רובע עפרורית לסאה. מאי לאו הוא הדין לחטים ולשעורין? שאני עדשים דמיעקר עקרי להו, אלא: טעמא דעדשים דמיעקר עקרי להו אבל חטי ושערי לא, תפשוט מינה חטי ושערי דעפרורית לא מקבל? לעולם: חטי ושערי מקבל עפרורית, עדשים איצטריכא ליה דסלקא דעתך אמינא כיון דמיעקר עקרי להו, יותר מרובע נמי לקבל, קא משמע לן. אמר רב הונא: אם בא לנפות מנפה את כולו. אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא. אמרי לה דינא: מאן דיהיב זוזי, אפירי שפירי יהיב ורובע לא טרח איניש, יותר מרובע טרח איניש, וכיון דטרח, טרח בכוליה. ואמרי לה קנסא: רובע שכיח, יותר לא שכיח, ואיהו הוא דעריב וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה. (סימן כל תרי שטרי דראבין בר רב נחמן אונאה וקבלנותא) מיתיבי: א) כל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט. סברוה דרובע דכלאים כיותר מרובע דהכא, וקא תני ימעט, לא רובע דכלאים כי רובע דהכא דמי. אי הכי אמאי ימעט? משום חומרא דכלאים, אי הכי

אימא

רשב"ם

נותן לו דמי חטין · שהרי הפחיתו במדה דאיהו הוה מזבין ליה עם החטין, דעפרורית מקבל לוקח אבל לחזור ולערב אינו יכול דהשתא עושה עולה בידים וכתיב (ויקרא יט) לא תעשו עול וגם לוקח לא מחיל אלא מה שנתערב מעצמו עם התבואה בע"כ של מוכר וכשבורר הצרור ומשליך חוץ, היזק בידים הוא, שאותן צרורות היו לו שוין כמו חטין וא"כ לא חשיבי ליה היזק גמור דמ"מ הן גופן אינן שוין כלום, ליחייב מיהא משום דינא דגרמי כגון השורף שטרותיו של חבירו והמקדש בכרם והזורע כלאים בשדה חבירו דבההיא שעתא קגזיל ליה מיד ממונו אע"פ שאינו ניכר דהא פסקינן הלכתא בב"ק (דף ק.) [כר"מ דדאין דינא דגרמי ואמרינן נמי התם הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורה גללמי, גרמא בנזקין דקיי"ל דפטור הייט כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן שההיזק ניכר אבל אינו עושה אותו בידים אלא גורם עכשיו שיבא היזק ממילא לאחר זמן אבל דינא דגרמי בידים הוא מזיק אלא שאין ההיזק ניכר]: **ומשני קטנית מקבל עליו רובע** · כדתני רב קטינא אבל עפרורית פחות מרובע מאי הוא דמקבל אבל רובע בעפרורית כיתר מרובע בקטנית לא מקבל: **חטין מקבל עליו כו'** · כלומר אם חטין מוכר לו מקבל עליו לוקח כו' קטנית אורחיה לגדל בחטין, ונישובת בשעורים, ועפרורית בעדשים. נישובת · קש שניזרה בנישוב: **מאי לאו הוא הדין לחטין ושעורין** · דמקבל עליו רובע עפרורית והאי דקתני לה גבי עדשים אורחא דמילתא קתני שמיני טנופת הללו מלוין זה בכה וזה בכה: **דמיעקר עקרי להו** · ולא קולרין הלכך שכיח בהו עפרורית טפי: **אלא טעמא כו'** · כלומר כיון דאמרת דמיעקר עקרי להו והלכך שכיח בהו עפרורית טובא א"כ דוקא נקט בעדשים רובע עפרורית משום דשכיחי בהו אבל חטי ושערי אין לומר רובע עפרורית דהא לא שכיח כ"כ תפשוט מהא סיוע לדבריך שהיית מחרך עפרורית פחות מרובע דאם איתא דה"ה לחטי ושערי ליתני רובע עפרורית בחטין והנא אמינא כ"ש בעדשים: **לעולם** · אימא לך חטי ושערי מקבל רובע עפרורית ודקשיא לך ליתנייה גבי חטין וכ"ש עדשים, בעדשים איצטריכא ליה כו': **אמר רב הונא אם בא** · לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש בו טנופת יותר מרובע ובא לוקח לנפותו לדעת אם יש שם יותר מרובע ונמצא בו יותר: **מנפה את כולו** · ויחזיר לו המוכר חטין כנגדן או מעות ולא יאמר רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך: **אפירי שפירי יהיב** · דלא מחיל טנופת כלל אלא מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט והלכך כי ליכא אלא רובע לא טרח לוקח לנפותו דכי אמר ליה מוכר ללוקח אני אומר שפירות יפין הן ואם תאמר אינן יפין, או טרח ונפה אותם או אייתי ראיה כמה יש טנופת ואשלם לך ובשביל רובע לא טרח דילא שכרו בהפסד טרחו אבל כי איכא יותר מרובע טרח לוקח לנפותו, וכיון דהתחיל לטרוח טורח ומנפה את כולו דדבר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל והלכך לא מחיל ומיהו היכא דליכא אלא רובע אם בא לנפות הרי בטלה דעתו ופטור מוכר: **ואמרי לה קנסא** · דמן הדין אפי' טפי מרובע מחיל איניש ואפילו דלאו שפירי מכל וכל יהיב לוקח זוזי שיודע הוא דדרך תבואה להיות בה טנופת ומחיל הלכך רובע לא קניס דהא שכיח וליכא למימר דערובי עריב בידים אבל יתר מרובע לא שכיח בתבואה ואיכא למימר דאיהו המוכר הוא דעריב בידים וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה דאיכא למימר כוליה עירב ונפקא מינה דאי ידעינן ביה דלא עריב אפי' טפי מרובע הוי מחילה וקנה לוקח והיינו דאיכא בין דינא לקנסא: **מיתיבי** · אלישנא קמא דאמרי ליה דינא קפריך ולא אקנסא: **כל סאה** · תבואה שיש בה רובע הקב ממין אחר ימעט דלא ליהוי רובע ואח"כ יזרענו וכן פי' רבינו חננאל א"נ כזרעו אלא שלא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם עוד תקנה שכבר נאסרו בהשרשה כדנפקא לן בפסחים בפרק כל שעה (דף כה·) מהמלאה והזרע זרוע מעיקרו בהשרשה ובספרי נמי תניא לה בהדיא התבואה משתשריש: **סברוה דרובע דכלאים** · האוסר התבואה משום כלאים חשוב הוא מן התורה ולא בטיל כי היכי דחשיב יותר מרובע טנופת לגבי מכירה דלא בטיל והוא הדין דפחות מרובע דכלאים בטל כרובע דטנופת: **וקתני ימעט** · ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו פחות מרובע ואע"ג דאיסור כלאים חמור הוא שאין ב"ד יכולין להפקיע איסור אפ"ה לא מחמרינן ביה למימר דכיון דטרח, ליטרח בכוליה לנפותו כולו, כ"ש גבי מכירה דקיל שהרי ב"ד יכולין להפקיר ממון של זה לחבירו דהוו להו למימר ימעיט ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו רובע ואע"ג דאפירי שפירי יהיב איניש זוזי ובטפי מרובע עביד דטרח בכוליה ולא מחיל אפ"ה כיון דרובע מחיל איניש, בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע ולא ינפה את כולו, וקשיא לרב הונא דאמר מנפה את כולו, ומיהו הוה מצי לתרוצי דלא דמי טעם דטנופת לטעם דכלאים כל כך דהתם במחילה תליא מילתא דרובע מחיל איניש משום טרחא אבל יותר מרובע לא מחיל איניש אפי' פחות מרובע שבו דנקל לו לטרוח בכולו מאחר שמתחיל אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה: **כרובע דהכא דמי** · דשניהן בטלין מן הדין והלכך די במיעוט דהא אפי' מיעוט לא הוה צריך דהא בטיל אלא חומרא בעלמא הוא כדמפרש ואזיל אבל יותר מרובע דכלאים אימא לך שאם בא למעט ממעט את כולו: **אי הכי** · דמשום חומרא דכלאים ממעט ולא מן הדין:

אימא

תוספות

נותן לו דמי חטין · פי' ריב"ס דהייט כר"ש דאמר (ב"ק נח:) דבר הגורם לממון כממון דמי דמחייב בגזל חמץ ועבר עליו הפסח [ובא אחר ושרפו] ולר"י נראה דאתי אפי' כרבנן דהתם ודאי לאו כממון דמי שאינו שוה לשום אדם כלום אלא(א)* לגזילה ליפטר בו אבל הכא הוי כאילו גזל חטין עצמן שהוא מוכר צרורות לכל אדם כמו חטין ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו (ב) דהתם ב) ניירא בעלמא הוא דקלא ליה ולא את החוב:

סאה שיש בה רובע ימעט · פי' ר"ש ימעט ואח"כ יזרעט א"נ אם נזרעו ולא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם תקנה שכבר נשרשו ונאסרו בהשרשה ואין נראה דלשון ימעט משמע שכבר (ג) נשרשו ור' יוסי נמי דקאמר יבור משום דמיחזי כמקיים כלאים וקודם שנזרעו לא מיחזי כמקיים כלאים ועוד דבפרק קמא דמ"ק (דף ו· ושם) מייתי לה בהדיא על זרעים המחוברים אלא דנראה דמיירי הכא במחוברים לקרקע ומה שפירש דאם נשרשו אין להם תקנה אגב חורפיה לא עיין דלא אמר הכי פרק כל שעה (פסחים דף כה·) אלא גבי כלאי הכרם אבל כלאי זרעים מותרין הן באכילה ובהנאה ג) כדמשמע פרק כל הבשר (חולין דף קטו·) דפריך אלא מעתה כלאי זרעים ליתסרו דהא כל שתיעבתי לך הוא ומשני מה בהמתך היוצא ממנה מותר אף שדך כן ואלישנא דקנסא פריך דקתני ימעט ולא קנסינן פחות מרובע אטו רובע אבל אלישנא דדינא לא מצי פריך דלא דמי דהתם משום דטפי מרובע לא מחיל כו' כדפירש ר"ש גופיה דה"מ לשנויי הכי ומיהו יש ליישב דפריך נמי אלישנא דדינא שפיר דכל שדרך בני אדם להסיר כלאים הוי אם לא הסירם ולכך הואיל ודרך בני אדם כשבאין לנפות מנפין הכל בכלאים נמי ליהוי כלאים עד שיסיר הכל מכל מקום ללישנא דקנסא מיושב טפי והוי מצי לשנויי דסבר כר' יוסי דאמר יבור אלא רוצה להעמיד כדברי הכל:

אימא

רבינו גרשום

ועפרורית רובע לא מקבל והתניא וכו' רובע נישובת · היינו אבק קש שנישוב: עדשים מקבל עליו רובע עפרורית · אלמא דעפרורית מקבל רובע וקשיא . ומשני לעולם בשאר פירות פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל ושאני עדשים דקתני דרובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו עם השרשין מן האדמה ומייתי בהו עפרא · אבל חיטי ושערי ושאר פירי דהצדי להו מיחצד ולא מייתי עפרא בהדיה פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל · השתא דוק מינה מטעם דעדשים רובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו אבל חטי ושערי לא מקבלי רובע' השתא לפשוט מינה דעפרורית דחטי ושערי רובע לא מקבל אבל פחות מרובע מקבל · והכי נמי אמר רב קטינא דפחות מרובע מקבל · והאי מילתא בניחות' גרסי' לה . ומקשי' לא לעולם מהא לא תפשום דחטין ושעורין רובע ממש מקבל עפרורית ועדשים אצטריכא ליה למתני דסד"א וכו' קמ"ל דאפי' הכי לא מקבל אלא רובע ותו לא והוא הדין נמי לגבי חטי ושערי · וקשי' לרב קטינא: אמר רב הונא להיכא דאיכא יותר מרובע טינופתובא לוקח לנפות כלומר לנקות מנפה את כולו' אפי' פחות מרובע : אמרי לה דינא . דמאן דיהיב זוזי אפירי שפירי קא יהיב · ואפילו הכי אי אית בה רובע טנופת לא טרח לנפות איניש ולהיכא דפרת' בטלת דעתו אצל כל אדם ולא משגחינן ביה ומקבל בעל כרחו · אבל יותר מרובע טרח לנפות וכיון דטרח טרח בכוליה ומנפה את כולו : ואמרי לה קנסא. דקנסינן ליה משום דרובע שכיח בפירות יותר מרובע לא שכיח והואיל דאיכא יותר מרובע איהו הוא דמוכר דעריב בהו בידים ממש משום אונאה וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה ומנפה להו: מיתיבי סאה שיש בה רובע ממין אחר חשיב כלאים וימעט · משום דאפי' חטי ושערי חשיב כלאים מדרבנן : סברוה דרובע דכלאים כדין יותר מרובע דהכא דמי דכי היכי דיותר מרובע גבי מקח וממכר חשיב גבי כלאים נמי . וקתני ימעט עד דליתא רובע . ולא מכל וכל ימעט . הכא נמי להיכא דאיכא יותר מרובע ימעט הטנופת היותר עד רובע. וקשי' לרב הונא דאמר הבא לנפות מנפה את כולו לא רובע דכלאים לא הוי כיותר מרובע אלא כרובע דהכא דמקח וממכר דמי דמקבל עליו : אי הכי אמאי קתני ימעט. ליהוי כפחות מרובע ולא יצטרך למעט : משום דחומר דכלאים שאני דאיסור הנאה :

מסייע

מסורת הש"ס

א) מ"ק ו' כלאים פ"ב מ"א : ב) [ב"ק לח: וע"ש דרבה גופיה הוא דקאמר השורף שטרו של חבירו, פטור דאמר ליה ניירא קלאי מינך] : ג) [כדאיתא להדיא רפ"ח דכלאים כלאי זרעים וכו' ומותרין באכילה וכ"ש בהנאה] :

◆

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' יא סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סימן רכט סעי' א:

נגזלן ר"מ

יח ג מיי' פ"ב מהל' כלאים הל' א סמג לאוין רם טוש"ע י"ד סימן רצז סעיף ה :

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נותן וכו' אלא לגזלן ליפטר : (ב) בא"ד שטרותיו של חבירו דפטר ליה רבה התם דהתם ניירא בעלמא: (ג) ד"ה סאה וכו' משמע שכבר נזרעו ור' יוסי :

מבנה (המשך)

- בית מקו - קו (מצוקב) לטובת ר' קטינא

נגד ר' קטינא

נושא (בגמ')

הבדל בין גרמא בנזיקין ודינא דגרמי

נושא (עד 3 פי)

דינו של ר' הונא

אדם שאומרים נאם מקבל רובע טינופת לכל סאה תבואה שקונה - אם הוא חושש שיש יותר מרובע ובא לנפות ומגלה שיש יותר - על המוכר לפצות את הלוקח על כל הטינופת שנמצא ולא רק על התוספת שמעל רובע

מבנה

קושיות על ר' הונא

סיוע לר' הונא

הגמ' תביא מקרים רבים שבהם נראה: או סיוע או קושיא ליסודו של ר' הונא שאם בא "לנפות" מנפה את כולו

* א"ר אחרי הסוגי"א הגמ' דנה אם לקבל דינו של ר' הונא או לא. בתוכם מובא ב' דעות אם דינו של ר' הונא מדין הדין או קנס